Näringsutskottets betänkande

1980/81:23

över del av proposition 1980/81:25 med förslag till tilläggsbudget I för budgetåret 1980/81 (industridepartementet) jämte motioner

Ärendet

I detta betänkande behandlas proposition 1980/81:25 bilaga 9 (industridepartementet) och fyra motioner som har väckts med anledning av propositionen.

Propositionen innehåller förslag till lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken jämte förslag till ändringar i sekretesslagen (1980:100) och i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. Vidare framläggs förslag bl. a. rörande ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer.

Motionerna gäller det sistnämnda ämnet.

FJORTONDE HUVUDTITELN

E. Energi

1. **Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.** Regeringen har under punkt 1 (s. 41–48) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att Söderåsens transformatorstation överlåts till Sydkraft AB,

2. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan EFO Oil AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB, statens vattenfallsverk och Sydkraft AB om deltagande i Svenskt Kolkonsortium AB i vad staten genom vattenfallsverkets medverkan åtager sig att teckna och förvärva aktier i bolaget och i övrigt ikläda sig ekonomiska förpliktelser,

3. till Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 51 200 000 kr.

Propositionen

Den föreslagna överlåtelsen av Söderåsens transformatorstation till Sydkraft AB utgör ett led i en förhandlingsuppgörelse mellan statens vattenfallsverk och Sydkraft AB rörande den regionala eldistributionen i södra Sverige. I uppgörelsen ingår även att Sydkraft AB skall överlåta mark i Breared till vattenfallsverket, som avser att där bygga en 400/130 kV-transformatorstation.

I syfte att trygga sin långsiktiga kolförsörjning har kommunala och statliga

intressenter kommit överens att bilda Svenskt Kolkonsortium AB. För teckning av aktier i bolaget behöver vattenfallsverket disponera 125 000 kr. ur anslaget Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.

Det tilläggsanslag på 51,2 milj. kr. som föreslås är avsett att möjliggöra att arbetet med utbyggnad av en ny likströmsförbindelse med Gotland påbörjas innevarande budgetår. Den totala investeringskostnaden har beräknats till 240 milj. kr. Genom den föreslagna likströmsförbindelsen skall oljeåtgången för Gotlands kraftförsörjning kunna minskas.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 1

1. bemyndigar regeringen att medge att Söderåsens transformatorstation överlåts till Sydkraft AB,
2. bemyndigar regeringen att godkänna konsortialavtalet mellan EFO Oil AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB, statens vattenfallsverk och Sydkraft AB om deltagande i Svenskt Kolkonsortium AB i vad staten genom vattenfallsverkets medverkan åtager sig att teckna och förvärva aktier i bolaget och i övrigt ikläder sig ekonomiska förpliktelser,
3. till *Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 51 200 000 kr.

2. **Statens kärnkraftsinspektion: Kärnsäkerhetsforskning.** Regeringen har under punkt 2 (s. 48–52) föreslagit riksdagen att anta inom industridepartementet utarbetade förslag till

1. lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken,
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
3. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Propositionen

I samband med folkomröstningen i kärnkraftsfrågan under våren 1980 föreslogs att särskilda s. k. säkerhetskommittéer med lokal förankring skulle inrättas vid varje kärnkraftverk för att öka medborgarnas insyn i kärnsäkerhetsarbetet. Riksdagen godkände i juni 1980 riktlinjer för dessa organs verksamhet (prop. 1979/80:170 s. 41, NU 1979/80:70 s. 20, rskr 1979/80:410). Propositionen innehåller förslag till lagstiftning som skall möjliggöra att dessa s. k. lokala säkerhetsnämnder får insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

Lagförslagen finns på s. 62 f. i propositionen.

Utskottet

Vad som i propositionen uttalas angående de lokala säkerhetsnämndernas uppgifter och arbetsformer föranleder inga erinringar från utskottets sida. Utskottet tillstyrker således att den föreslagna lagstiftningen genomförs. Vissa mindre justeringar av redaktionell art bör emellertid göras i förslaget till lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

Utskottet föreslår också en justering i förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. Denna ändring föranleds av att riksdagen efter propositionens framläggande har antagit en lag om ändring i den nämnda lagen. Ändringen innebär bl. a. att tredje punkten i 14 § skall utgå ur lagrummet vid årsskiftet 1980–1981 men att de äldre bestämmelserna i denna punkt dock skall tillämpas till utgången av juni 1981 (TU 1980/81:1, rskr 1980/81:29). Det av regeringen föreslagna tillägget i 14 § bör således betecknas som punkt 3 i stället för som punkt 4. Dessutom bör i övergångsbestämmelserna tas in en erinran om att 14 § 3 i dess äldre lydelse alltjämt äger aktualitet.

Av praktiska skäl bör tidpunkten för ikraftträdandet av de tre lagarna bestämmas till den 1 februari 1981.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. antar det i proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 2 moment 1 framlagda förslaget till lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken med ändrad lydelse enligt *utskottets förslag* i *bilaga 1* (s. 13),
2. antar det i proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 2 moment 2 framlagda förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) med den ändringen att ikraftträdandetidpunkten bestäms till den 1 februari 1981,
3. antar det i proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 2 moment 3 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar med ändrad lydelse enligt *utskottets förslag* i *bilaga 2* (s. 15).

3. **Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer.** Regeringen har under punkt 3 (s. 52–61) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelse mellan staten och Forsmarks Kraftgrupp AB om ersättning till bolaget för försening av kärnkraftblocken 1 och 2 i Forsmarks kraftstation i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser,

2. godkänna vad föredragande statsrådet har anfört om ersättning till statens vattenfallsverk för försening av kärnkraftblocken 3 och 4 i Ringhals kraftstation,

3. till Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer på tilläggs-

budget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr.

Regeringen har vidare (4) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört med anledning av Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB:s framställningar om ersättning för förseningskostnader för block 3 i Oskarshamns kärnkraftverk.

Med anledning av denna punkt i propositionen har väckts fyra motioner, som redovisas i det följande (s. 5).

Representanter för Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG) har inför utskottet framfört synpunkter i frågan om ersättning till OKG. Halmstads, Helsingborgs, Landskrona, Lunds, Malmö och Oskarshamns kommuner har tillställt utskottet en gemensam skrivelse i samma fråga.

Propositionen

När de politiska partierna våren 1979 hade enats om att en rådgivande folkomröstning om kärnkraftens framtida användning skulle anordnas, beslöt riksdagen genom den s. k. rådrumslagen – dvs. lagen (1979:335) om förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktorer kärnbränsle – att t. v. inga kärnreaktorer skulle få tillföras kärnbränsle om så inte hade skett tidigare. Lagen berörde kärnkraftblocken Ringhals 3 och Forsmark 1, som var färdigställda, samt Ringhals 4 och Forsmark 2, som planerades bli färdigställda under hösten 1979. I lagen stadgades om rätt för innehavarna av de reaktorer som omfattades av förbudet att få ersättning för de förluster som uppstod genom att reaktorernas idrifttagande fördröjdes. Ersättningsfrågorna skulle i första hand lösas genom förhandlingar. I propositionen rörande rådrumslagen angavs vissa riktlinjer för sådana förhandlingar.

Kort efter folkomröstningen – som hölls den 23 mars 1980 – beslöt regeringen att de fyra reaktorerna fick tillföras kärnbränsle. Efter förhandlingar har överenskommelse träffats med Forsmarks Kraftgrupp AB – vars delägare är statens vattenfallsverk (74,5 %) och Mellansvensk Kraftgrupp AB (25,5 %) – om ersättning för förseningskostnader. Dessa är huvudsakligen av två slag, nämligen ökade anläggningskostnader, sammanlagt 69 milj. kr., och merkostnader för kraftproduktion. Ersättning för de senare skall utgå efter jämförelse månadsvis mellan faktisk och hypotetisk elproduktion. Av förseningstiden har endast en del ansetts hänförlig till rådrumslagen. Beträffande vattenfallsverkets reaktorer Ringhals 3 och Ringhals 4 kan ingen formell överenskommelse träffas. För dem föreslås ersättning enligt samma principer som för Forsmark 1 och Forsmark 2. De ökade anläggningskostnaderna beräknas i detta fall till sammanlagt 83 milj. kr. Totalt beräknas de i det föregående nämnda ersättningarna uppgå till ca 1 000 milj. kr.

Staten åtog sig i december 1979 att via vattenfallsverket ersätta Forsmarks Kraftgrupp för merkostnader som förorsakas av den neddragning av

utbyggnadstakten för kärnkraftblocket Forsmark 3 som har skett enligt särskilda beslut av regeringen (prop. 1979/80:33, NU 1979/80:25, rskr 1979/80:134). Utbetalning av sådan ersättning är ännu inte aktuell.

OKG har hos regeringen väckt anspråk på ersättning för förseningskostnader avseende det tredje blocket i Oskarshamns kraftverk på samma grunder som dem regeringen godtagit för Forsmark 3. Förseningen har enligt OKG åsamkats bolaget till följd av osäkerheten om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen. Industriminister Nils Åsling anmälde i proposition 1979/80:33 att någon rättslig grund för ekonomiska åtaganden gentemot OKG inte förelåg och att han avsåg att föreslå regeringen att lämna bolagets framställning utan åtgärd. Sedan riksdagen uttalat att beslut i frågan borde anstå till efter folkomröstningen och så skett återkommer regeringen nu till frågan. Föredraganden, statsrådet Carl Axel Petri, åberopar två nya framställningar från OKG och kommer till slutsatsen att vad OKG anfört inte ger anledning till ändrad bedömning av ersättningsfrågan. Han meddelar att han avser att föreslå regeringen att lämna OKG:s framställning utan åtgärd.

Motionerna

Yrkanden

Motionerna är följande:

1980/81:147 av Birgitta Hambraeus (c), vari hemställs att riksdagen

1. avslår regeringens hemställan om bemyndigande att godkänna överenskommelse mellan staten och Forsmarks Kraftgrupp AB om ersättning enligt rådrumslagen,
2. hemställer att regeringen uppdrar åt statens vattenfallsverk att ersätta de icke statliga delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB om det är berättigat enligt rådrumslagen,
3. avslår regeringens hemställan om ersättning till vattenfallsverket för försening av kärnkraftblocken 3 och 4 i Ringhals,
4. avslår regeringens hemställan om ett förslagsanslag av 1 000 milj. kr. till ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer,

1980/81:148 av Birger Rosqvist m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen i anledning av proposition 1980/81: 25 uttalar att staten ikläder sig ersättningsskyldighet även gentemot Oskarshamnsverkets Kraftgrupp för förseningskostnader för dess block 3,

1980/81:157 av Lennart Blom (m) och Joakim Ollén (m), vari hemställs att riksdagen i anledning av proposition 1980/81:25 uttalar att förhandlingar bör upptagas med OKG i syfte att uppnå överenskommelse om ersättning för förseningskostnader för tredje blocket i Oskarshamnsverket,

1980/81:160 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen avslår proposition 1980/81:25 i vad gäller Industridepartementet E 13. Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer.

Motivering

I motion 1980/81:147 anförs inledningsvis att statens vattenfallsverk inte kan betraktas som en från staten fristående förhandlingspart. Det är alltså, säger motionären, staten och inte verket som är reaktorinnehavaren. Motionären hävdar att vattenfallsverket kan efter egen bedömning disponera avsevärda resurser, bl. a. vinst från avskrivna vattenkraftverk. Detta förhållande borde ändras, menar hon. Så länge den nuvarande ordningen gäller bör statsmakterna kunna förelägga vattenfallsverket vissa skyldigheter utan särskilt anslag. Det är mycket svårt, säger motionären vidare, att få klarhet i kärnkraftverkens ekonomi. Hon betecknar det som klart olämpligt att i nu rådande budgetläge belasta statsbudgeten med en ny post på 1 000 milj. kr. Motionären finner det vidare oklart om delägarna i Forsmarks Kraftgrupp är berättigade till ersättning enligt rådrumslagen. Reaktorerna kan ha varit försenade av andra orsaker än folkomröstningen. Det är inte heller klarlagt att ännu mer elkraft skulle kunna avyttras med god ekonomi.

Kraftbolagen och kärnkraftsindustrin har gjort stora vinster på kärnkraften, heter det i motion 1980/81:160. Om det nu blir en förlust borde denna kunna bäras av reaktorägarna. Saken förändras inte, menar motionärerna, av att det i detta fall är staten och vissa kommuner som är huvudägare. I bakgrunden finns det privata kapitalet som utnyttjar samhället för att få största möjliga vinst. För samhället finns den största vinsten att hämta genom att den i folkomröstningen förordade avvecklingen av kärnkraften genomförs så fort som möjligt. Kärnkraftskapitalet bör inte få några ytterligare anslag.

Motion 1980/81:148 ger stöd åt OKG:s framställning om ersättning. Genom att noga följa villkorslagens andemening medverkade OKG till att eventuella avbrottskostnader skulle bli så små som möjligt, hävdar motionärerna. Trots svårigheter i energipolitiken lyckades OKG både bibehålla handlingsfriheten i avvaktan på folkomröstningens resultat och minimera eventuella avbrottskostnader. Vid en prövning enligt villkorslagen skulle OKG och Forsmarks Kraftgrupp ha behandlats lika, fortsätter motionärerna. Förhållandet borde vara detsamma när det gäller förseningskostnader. Motionärerna anser att neddragningen av utbyggnadstakten vid OKG:s anläggning kan jämföras med den som skett i Forsmark och att staten därför har ersättningsskyldighet gentemot OKG. Ett nej till OKG innebär att förseningskostnaderna får bäras av delägarnas elabonnenter, framhåller motionärerna. Hushållen och näringslivet drabbas av högre eltaxor och får samtidigt via statsbudgeten betala kostnader för ett annat kraftföretag. Detta

strider, uttalar motionärerna, mot allmänt rättsmedvetande.

Produktion och distribution på elenergiområdet har i Sverige utbyggts i en kombination av samverkan och konkurrens mellan berörda parter, anförs i motion 1980/81: 157. Ett villkor för att detta förhållande skall kunna bestå är emellertid att statsmakterna inte genom olika ingrepp förändrar konkurrensförutsättningarna. En sådan åtgärd vore att ge Forsmarks Kraftgrupp ersättning och samtidigt avvisa alla anspråk på motsvarande ersättning för Oskarshamn 3. För hundratusentals elabonnenter i Stockholm och i syd- och mellansvenska kommuner skulle en olikartad behandling från statsmakternas sida föranleda direkta kostnadsökningar som inte drabbar abonnenter hos exempelvis vattenfallsverket, säger motionärerna vidare. Oavsett vilka skäl av juridisk art som kan åberopas till stöd för ersättning avseende Oskarshamn 3 borde sådan ersättning ifrågakomma av rena rättviseskäl.

Utskottet

De förslag rörande ekonomiska åtaganden från statens sida som framförs under denna punkt i propositionen avser ersättning enligt den s. k. rådrumslagen när innehavare av kärnreaktorer i avvaktan på folkomröstningen i kärnkraftsfrågan inte fått tillföra nya reaktorer kärnbränsle. Rådrumslagen har skapat en rättslig förpliktelse för staten att under vissa betingelser utge sådan ersättning. Det har förutsatts att uppkommande ersättningsfrågor skall lösas genom förhandlingar. I samband med beslutet om rådrumslagen angavs riktlinjer för sådana förhandlingar. Flera olika slags kostnader kan bli ersättningsgilla. Främst gäller det ökade anläggningskostnader och merkostnader i kraftproduktion. De senare kan inte fastställas annat än i efterhand och successivt. En förutsättning för det slaget av merkostnader är givetvis att kärnkraft verkligen har fått ersättas med dyrare – i regel då oljebaserad – elenergi.

De nu fastställda förseningskostnader – avseende kärnkraftblocken Forsmark 1 och Forsmark 2 samt Ringhals 3 och Ringhals 4 – vilka anges i propositionen uppgår till drygt 150 milj. kr. Med hänsyn till beräknade fortsatta ersättningskrav föreslås i propositionen ett förslagsanslag av 1 miljard kronor till ersättning för förseningskostnader. Med Forsmarks Kraftgrupp AB har en överenskommelse ingåtts, vars ekonomiska konsekvenser för staten föreläggs riksdagen för godkännande. När det gäller Ringhals kärnkraftverk, som ägs av statens vattenfallsverk, kan ingen överenskommelse i formell mening träffas. I detta fall föreslås ersättning enligt rådrumslagens grunder.

I två motioner ifrågasätts regeringens förslag beträffande dessa ersättningar. Enligt motion 1980/81:160 bör förlusten, om sådan uppkommer, bäras av reaktorägaren. I väntan på att kärnkraftsproduktionen avvecklas helt "bör inte kärnkraftkapitalet få några ytterligare anslag", hävdar motionärerna. I motion 1980/81:147 uttrycks tvivel om det berättigade i reaktorägarnas krav.

Reaktorerna kan ha varit försenade av andra orsaker än folkomröstningen, säger motionären, och det är inte klarlagt att en större produktion av elkraft skulle ha kunnat avyttras med god ekonomi. Om emellertid ersättningskravet för Forsmarks Kraftgrupps del är berättigat, bör vattenfallsverket stå för kostnaderna, menar motionären, som räknar med att verket disponerar uppsamlade vinstmedel som kan användas för detta ändamål.

Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att de båda omständigheter som enligt motion 1980/81:147 borde leda till en reduktion av ersättningskraven är beaktade enligt överenskommelsen. Hela den faktiska förseningstiden berättigar inte till ersättning, och merkostnader i kraftproduktion ersätts bara om sådana verkligen föreligger. Motionärens uppfattning om de ekonomiska villkor som gäller för vattenfallsverkets verksamhet synes delvis orealistisk. Verket disponerar inte egna medel på det sätt som motionären beskriver.

Avgörande för riksdagens ställningstagande måste vara att reaktorinnehavarna i rådrumslagen har rättslig grund för vissa ersättningsanspråk och att det enligt motiven för rådrumslagen i förekommande fall ankommer på regeringen "att utse förhandlare för staten och att i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att en överenskommelse skall kunna träffas med kraftföretaget" (prop. 1978/79:218 s. 10). Om staten inte medverkar till en förhandlingsöverenskommelse blir motparten hänvisad till att söka sin rätt domstolsvägen. Av vad nu sagts framgår att riksdagen inte kan undandra sig att anvisa medel för ersättning enligt rådrumslagen. Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet motionerna 1980/81:147 och 1980/81:160. Utskottet har ingen erinran mot den redovisade överenskommelsen med Forsmarks Kraftgrupp och mot de angivna villkoren för ersättning till vattenfallsverket. Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet propositionen i vad avser ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer i Forsmark och Ringhals.

Utskottet övergår så till frågan om eventuell ersättning till Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG) för förseningskostnader avseende kärnkraftblocket Oskarshamn 3. Av den inledande redogörelsen framgår att OKG har framställt anspråk på sådan ersättning. OKG hävdar att rättviseskäl talar för att OKG behandlas på samma sätt som Forsmarks Kraftgrupp, vilken enligt beslut av statsmakterna får viss ersättning för förseningskostnader som förorsakas av en av staten anbefalld neddragning av utbyggnadstakten för kärnkraftblocket Forsmark 3.

Denna fråga har tidigare varit före i riksdagen i december 1979. Utskottet konstaterade då – med instämmande i vad föredraganden hade anfört i proposition 1979/80:33 – att det inte förelåg någon rättslig grund för OKG:s ersättningsanspråk och att en jämförelse med situationen i fråga om Forsmarks Kraftgrupp inte var relevant. Utskottets och riksdagens ställningstagande vid detta tillfälle blev emellertid att beslut i frågan huruvida ersättning borde utgå till OKG borde anstå i avvaktan på resultatet av den

förestående folkomröstningen.

Det finns – särskilt med hänsyn till vad som sägs i motion 1980/81:148 om en "markering som näringsutskottet gjorde i december 1979" – anledning att närmare ange skälen för utskottets rekommendation om uppskov med beslutet. Den innebar givetvis inte att utskottet räknade med att rättsläget skulle komma att förändras. Avgörande var att det föreföll mindre lämpligt att frågan skulle prövas under ett skede då den politiska beslutsprocessen i hög grad präglades av motsättningarna i kärnkraftsfrågan. Därtill kom att i händelse av en seger för linje 3 i folkomröstningen andra komplicerade ersättningsfrågor skulle uppkomma, vilka trots varierande rättsliga förutsättningar borde kunna bedömas samtidigt.

När frågan nu återkommer, konstaterar utskottet ånyo att det inte finns någon rättslig grund för OKG:s ersättningskrav. OKG och dess förespråkare tycks inte heller hävda att så är fallet. Vad saken gäller är liksom tidigare om skälighetshänsyn – vad som i motionerna direkt eller indirekt betecknas som rättviseskäl – skall anses tala för att OKG skall kunna erhålla viss ersättning för de åsyftade förseningskostnaderna.

I anslutning till det tidigare refererade uttalandet i proposition 1979/80:33 om brist på rättslig grund för OKG:s ersättningsanspråk meddelade föredraganden utan någon ytterligare argumentation att han avsåg att föreslå regeringen att lämna OKG:s framställning utan åtgärd. I den nu föreliggande propositionen avvisas ett par särskilda skäl – vissa uttalanden av statsminister Thorbjörn Fälldin och statsrådet Carl Tham – som OKG har åberopat för sin ståndpunkt. Skälighetsfrågan i allmänhet tas däremot inte upp till diskussion.

Utskottet finner att det i propositionen inte lämnas någon bärande motivering för att OKG:s framställning bör avslås. Den jämförelse som OKG gör med fallet Forsmark 3 synes, tvärtemot vad som hävdas från regeringens sida, förtjäna att noga beaktas. Detta understryks i den skrivelse som sex kommuner i södra Sverige – Halmstad, Helsingborg, Landskrona, Lund, Malmö och Oskarshamn – har ingivit till utskottet. Enligt utskottets mening bör riksdagen uttala att regeringen bör föranstalta om förhandlingar med OKG i syfte att närmare klargöra innebörden av och de tekniska och ekonomiska grunderna för bolagets ersättningsanspråk. På basis av dessa förhandlingar bör regeringen därefter på nytt förelägga riksdagen frågan. Vad utskottet här förordar betyder inte att riksdagen nu ikläder sig någon icke närmare specificerad ersättningsskyldighet gentemot OKG. Det innebär emellertid att statsmakterna får förutsättningar för en mera allsidig skälighetsbedömning än den som har redovisats i propositionerna 1979/80:33 och 1980/81:25. Genom ett beslut av riksdagen enligt utskottets förslag tillgodoses motionerna 1980/81:148 och 1980/81:157 i det väsentliga.

Utskottet hemställer

1. beträffande *ersättning enligt rådrumslagen*
   att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:25 bilaga 9

punkt 3 momenten 1–3 och med avslag på motionerna 1980/81:147 och 1980/81:160

a) bemyndigar regeringen att godkänna den i propositionen redovisade överenskommelsen mellan staten och Forsmarks Kraftgrupp AB om ersättning till bolaget för försening av kärnkraftblocken 1 och 2 i Forsmarks kraftstation i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser,

b) godkänner vad som i propositionen anförs om ersättning till statens vattenfallsverk för försening av kärnkraftblocken 3 och 4 i Ringhals kraftstation,

c) till *Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr.,

2. beträffande *ersättningsanspråk från Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB*

att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 3 moment 4 samt motionerna 1980/81:148 och 1980/81:157 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

F. Teknisk utveckling m. m.

4. **Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.** Regeringen har under punkt 4 (s. 67–69) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. inom i investeringsplan [för om- och tillbyggnad av lokaler för Svenska träforskningsinstitutet m. m., etapp I] uppförd kostnadsram,

2. till Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Propositionen

Det s. k. FEX-projektet avser en försökspappersmaskin. Beslut har hittills fattats om att staten skall finansiera projektet med sammanlagt 20 780 000 kr. Samma belopp skall skjutas till av Svenska cellulosa- och pappersbruksföreningen.

I propositionen föreslås medel för att möjliggöra start innevarande budgetår av om- och tillbyggnad av lokal för FEX-projektet. I investeringsplanen anges kostnadsramen för etapp I av dessa byggnadsarbeten till 15,5 milj. kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 4

1. bemyndigar regeringen att besluta om byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. inom den kostnadsram som är uppförd i den i propositionen angivna investeringsplanen,
2. till *Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Stockholm den 9 december 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m) (punkterna 1, 2 och 4), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s), Birgitta Johansson (s), Per Westerberg (m) (punkt 3), Christer Eirefelt (fp) och Lennart Blom (m).

Reservation

Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer (punkt 3)

Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Birgitta Hambraeus (c), Bengt Sjönell (c), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m) och Christer Eirefelt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "I anslutning" och slutar med "det väsentliga" bort ha följande lydelse:

De nya framställningar som har gjorts av OKG och av vissa intressenter i företaget föranleder inte utskottet till annan bedömning än tidigare. Utskottet instämmer i den slutsats som föredraganden redovisar i propositionen. Det enda av OKG:s argument som utskottet finner anledning att särskilt beröra är det som går ut på att statsmakternas beslut om ersättning till Forsmarks Kraftgrupp AB för förseningskostnader utgör motiv för ersättning av motsvarande slag till OKG. Det är huvudsakligen detta argument som framförs till stöd för yrkandena i motionerna 1980/81:148 och 1980/81:157.

Beslutet med avseende på Forsmark 3 gällde, såsom utskottet förra året

betonade (NU 1979/80:25 s. 8), en affärsmässig uppgörelse mellan ägarna till Forsmarks Kraftgrupp. Såsom kontrahent i Forsmarksprojektet – genom vattenfallsverket – var staten avtalsmässigt förpliktad att medverka i utbyggnaden i Forsmark 3 enligt viss plan. När utskottet våren 1979 (NU 1978/79:60 s. 76) förordade en reducerad utbyggnadstakt för Forsmark 3 slog utskottet fast att ett beslut härom förutsatte att en överenskommelse kunde träffas mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp. Samtidigt avstyrktes ett motionsyrkande om statligt ingripande mot utbyggnaden av kärnkraftblocket Oskarshamn 3 – i vilket staten inte hade något ägarengagemang. Riksdagen följde utskottet.

Det sagda ger vid handen att förutsättningarna för utbyggnaden av de båda berörda kärnkraftblocken har varit skiljaktiga. Motionärernas uttalanden om att rättviseskäl talar för statlig ersättning för förseningskostnader avseende Oskarshamn 3 finner utskottet mot angiven bakgrund inte berättigade. Utskottet avstyrker sålunda motionerna 1980/81:148 och 1980/81:157. Vad som i propositionen anförs med anledning av OKG:s framställningar om ersättning bör av riksdagen lämnas utan erinran.

dels att utskottet bort hemställa

1. (= utskottet),
2. beträffande *ersättningsanspråk från Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB*
   att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:25 bilaga 9 punkt 3 moment 4 och med avslag på motionerna 1980/81:148 och 1980/81:157 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer (punkt 3)

Birgitta Hambraeus (c) anför:

Med anledning av min motion 1980/81:147 vill jag anföra följande. Rådrumslagen, som stiftades mot centerpartiets reservation, ger reaktorinnehavarna rätt till ersättning för försenad idrifttagning av Ringhals 3 och 4 samt Forsmark 1 och 2. När nu lagen skall tillämpas står det klart att den får olyckliga konsekvenser. Lagen tvingar staten att belasta statsbudgeten med över en miljard kronor huvudsakligen till dess eget ämbetsverk statens vattenfallsverk. Det är svårt att se att vattenfallsverket skulle behöva dessa pengar. Verket finansierar kraftverksutbyggnaden genom statsanslag och tar inga som helst egna risker. Verket utarbetar självt sitt taxesystem, visar mycket gott ekonomiskt resultat och har stora ekonomiska reserver. Därtill beräknas det vara gott om elström under den tid rådrumslagen omfattar. De pengar som staten nu enligt rådrumslagen måste ställa till vattenfallsverkets förfogande borde ha kunnat användas bättre.

Bilaga 1

Förslag till

Lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken

Härigenom föreskrivs följande.

Regeringens förslag

1 § Den som innehar tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306) att driva en kärnreaktor ingående i ett kärnkraftverk är skyldig att *möjliggöra* insyn i det kärntekniska säkerhetsarbetet vid verket enligt vad som föreskrivs i denna lag.

2 § *Insynen utövas för varje kärnkraftverk av en lokal säkerhetsnämnd som regeringen bestämmer.* Insynen skall göra det möjligt att inhämta information om det kärntekniska säkerhetsarbete som utförts eller planeras vid kärnkraftverket och att ställa samman material för att informera allmänheten om detta arbete.

3 § Den som innehar tillstånd som avses i 1 § skall på anfordran

1. lämna nämnden upplysningar om tillgängliga fakta och låta nämnden ta del av tillgängliga handlingar, allt i den mån det behövs för att nämnden skall kunna fullgöra *de uppgifter* som anges i 2 §,

2. ge nämnden tillträde till och förevisa *anläggningar* eller *platser*, om *nämnden behöver det för att för sig få belyst innebörden av upplysning eller handling som avses i 1* och tillträdet är förenligt med gällande säkerhetsföreskrifter.

Utskottets förslag

1 § Den som innehar tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306) att driva en kärnreaktor ingående i ett kärnkraftverk är skyldig att *ge lokal säkerhetsnämnd, som regeringen bestämmer,* insyn i det kärntekniska säkerhetsarbetet vid verket enligt vad som föreskrivs i denna lag.

2 §

Insynen skall göra det möjligt *för nämnden* att inhämta information om det kärntekniska säkerhetsarbete som utförts eller planeras vid kärnkraftverket och att ställa samman material för att informera allmänheten om detta arbete.

3 § Den som innehar tillstånd som avses i 1 § skall på anfordran *av nämnden*

1. lämna nämnden upplysningar om tillgängliga fakta och låta nämnden ta del av tillgängliga handlingar, allt i den mån det behövs för att nämnden skall kunna fullgöra *vad* som anges i 2 §,

2. ge nämnden tillträde till och förevisa *anläggning* eller *plats*, om *det behövs för att nämnden skall få innebörden av upplysning eller handling som utlämnats enligt 1 belyst* och tillträdet är förenligt med gällande säkerhetsföreskrifter.

Regeringens förslag	*Utskottets förslag*
4 § Beslut av nämnden om anfordran enligt 3 § överklagas hos länsrätten genom besvär.	
5 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet *lämnar oriktig uppgift eller på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter enligt 3 §* döms till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.	**5 §** Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet *åsidosätter vad som åligger honom enligt 3 § eller lämnar oriktig uppgift vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som avses i nämnda paragraf* döms till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.
Denna lag träder i kraft *två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.*	Denna lag träder i kraft *den 1 februari 1981.*

Bilaga 2

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[2]

14 §

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar,

2. mål enligt barnavårdslagen (1960:97), lagen (1954:579) om nykterhetsvård, utlänningslagen (1980:376), smittskyddslagen (1968:231), lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977:477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken,

---

Utskottets förslag[3]

14 §

3. mål enligt lagen (1980:000) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

Regeringens förslag

Denna lag träder i kraft *två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.*

Denna lag träder i kraft *den 1 februari 1981.*

Bestämmelser om tillämpningen till utgången av juni 1981 av 14 § 3 i dess äldre lydelse finns i övergångsbestämmelserna till lagen (1980:000) om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

[1] Lagen omtryckt 1979:165.
[2] Här återges paragrafen i dess lydelse enligt TU 1980/81:1, rskr 1980/81:29.
[3] 14 § 3 överensstämmer med 14 § 4 i regeringens förslag.

GOTAB 66085 Stockholm 1980